

รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย

รอบ 6 เดือน

โครงการวิจัยและพัฒนาแนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตให้เข้าถึงและ
แบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุ์พืช ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช
พ.ศ.2542

Research and develop the guideline of the negotiation for
permission to access and benefit sharing on the utilization of
plant varieties follow Plant Varieties Protection B.E 2542 Act

โดย

นางสาววราภรณ์ ทองพันธ์

นางสาวอ้อพร เพื่อกคล้าย นางสาววิวรรณยา คล้อยสาย

งบประมาณสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

คำนำ

โครงการวิจัยและพัฒนาแนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตให้เข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุ์พืช ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 ทำขึ้นเพื่อศึกษาข้อมูลรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางการเจรจาเพื่อการให้อนุญาตการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัย เพื่อการใช้ประโยชน์พันธุ์พืช มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่าอย่างยั่งยืน ถูกบรรจุไว้ใน มาตรา 52 แห่ง พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 มีระยะเวลา ดำเนิน 3 ปี (ตุลาคม 2567 -กันยายน 2570) การดำเนินการประกอบด้วย 2 การทดลอง ได้แก่

การทดลองที่ 1 การศึกษาแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า ผลการดำเนินงานในรอบ 6 เดือน ได้แบบสัมภาษณ์ทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า ประกอบด้วย 4 ส่วน โดยผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ 2) ข้อมูลการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ จากหน่วยงานที่ทำงานวิจัยและพัฒนา 10 แห่ง และ 3) ร่างแนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

การทดลองที่ 2 การศึกษาแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลองหรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า ผลการดำเนินงานในรอบ 6 เดือน ได้แบบสัมภาษณ์การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า ประกอบด้วย 5 ส่วน โดยผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) ข้อมูลการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานที่ทำงานวิจัยและพัฒนา 10 แห่ง และ3) ร่างแนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

คำสำคัญ “พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542” , “การเจรจา” , “การเข้าถึงและการแบ่งปันผลประโยชน์” , “การใช้ประโยชน์” , “พันธุ์พืช”

สารบัญ

บทที่ 1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

วัตถุประสงค์ของโครงการ

ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

บทที่ 2 วิธีการดำเนินงานและผลการศึกษา

การทดลองที่ 1 การศึกษาแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จาก

การปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

การทดลองที่ 2 การศึกษาแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา

ทดลองหรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

บทที่ 3 สรุปผลความก้าวหน้าในภาพรวมของโครงการ

เอกสารอ้างอิง

บทที่ 1

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

กฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่าอย่างยั่งยืน ถูกบรรจุไว้ใน มาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ความว่า ผู้ใดเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป พันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการค้า จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2556 ตั้งแต่บทบัญญัติมีผลบังคับใช้โดยสมบูรณ์ (ปี 2556) จนถึงปัจจุบัน (พฤษภาคม 2567) มีผู้ได้รับอนุญาตฯ และจัดทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ตาม มาตรา 52 แล้ว จำนวน 179 ข้อตกลง จากคำขออนุญาตฯ จำนวน 194 คำขอ สามารถแบ่งรูปแบบการใช้ประโยชน์เป็นการขออนุญาตเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช จำนวน 120 ข้อตกลง และการทดลอง ศึกษา และวิจัยที่ไม่ใช่การปรับปรุงพันธุ์พืช จำนวน 74 ข้อตกลง โดยขั้นตอนการดำเนินการได้กำหนดไว้ใน กฎกระทรวง เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขออนุญาตเก็บ จัดหา หรือรวบรวมพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปหรือพันธุ์พืชป่า เพื่อการปรับปรุงพันธุ์ ศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ในทางการค้า และการทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ พ.ศ. 2553 ซึ่งแบ่งเป็นการดำเนินการเป็น 3 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 การขออนุญาต หมวดที่ 2 การอนุญาต และ หมวดที่ 3 การทำข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ โดยในหมวดที่ 2 การอนุญาต กฎกระทรวงดังกล่าวได้กำหนดให้ ในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าคำขออนุญาตและเอกสารหลักฐานถูกต้องและครบถ้วนแล้วให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งคำขออนุญาตพร้อมด้วยเอกสารและหลักฐานต่อคณะทำงานซึ่งอธิบดีแต่งตั้งเพื่อพิจารณาและเจรจาต่อรองกับผู้ขออนุญาตเกี่ยวกับบัญชีแสดงรายการ โครงการ และข้อเสนอเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ องค์ประกอบของคณะทำงานให้มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนแต่ไม่เกินห้าคน ซึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านพืชจำนวนหนึ่งคนและผู้มีความรู้ด้านกฎหมายจำนวนหนึ่งคน ในการพิจารณาบัญชีแสดงรายการ โครงการ และข้อเสนอเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ ให้คณะทำงานคำนึงถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ประโยชน์ของรัฐที่จะได้รับทั้งทางทรัพย์สิน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การถ่ายทอดเทคโนโลยี การพัฒนาบุคลากร ผลประโยชน์อื่น ๆ และความคุ้มค่าของเอกชนในการดำเนินงานประกอบกันระหว่างขั้นตอนการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์ มักเกิดคำถามถึงแนวทางการพิจารณาสำหรับคณะทำงาน ว่า ข้อเสนอแบ่งปันผลประโยชน์ของพืชเศรษฐกิจที่มีมูลค่าทางการตลาดสูง กับพันธุ์พืชที่เป็นความมั่นคงทางอาหาร มูลค่าไม่สูงมาก จะต้องแบ่งปันอย่างไร การขอใช้ประโยชน์พันธุ์พืชระหว่างเกษตรกร และบริษัทเมล็ดพันธุ์ จะแบ่งปันอย่างไร เป็นต้น เนื่องจากคณะทำงานในส่วนของผู้เชี่ยวชาญด้านพืชมีการเปลี่ยนแปลงตามพันธุ์พืชที่มีผู้เข้าถึงเพื่อการใช้ประโยชน์ จึงต้องมีการปูพื้นฐานความรู้ กรอบแนวคิด รูปแบบการแบ่งปันผลประโยชน์ ให้คณะทำงานเข้าใจถึงหลักการเจรจา ด้วยการอธิบายความเกี่ยวกับ วิธีคิด หลักเกณฑ์ มาตรฐานอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ ที่มีในประเทศต่างๆ และที่มีการดำเนินการที่ผ่านมาในประเทศไทย ซึ่งเป็นการอธิบายความจากข้อมูลที่สั่งสม และประสบการณ์ของฝ่ายเลขานุการ (สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช) โดยตัวกฎหมายแม่บทได้เปิดช่องให้เป็นพิจารณาข้อเสนอการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยการเจรจา และไม่ได้ให้อำนาจในการกำหนดอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ จึงไม่สามารถกำหนดอัตราการแบ่งปันได้ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่สามารถกำหนดได้โดยฝ่ายคณะทำงาน (ภาครัฐ) เพราะกฎหมายไม่ให้อำนาจไว้ และผู้ขออนุญาตอาจจะรู้สึกว่าไม่เป็นธรรม สำหรับผู้ขออนุญาตที่มีฐานะเป็นหน่วยงานราชการกับเอกชน หรือภาคเอกชนที่มีขนาดองค์กรที่แตกต่างกัน ต้องมีการแบ่งปันในอัตราเดียวกันจากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในลักษณะเดียวกันอัตราการแบ่งปัน รูปแบบการแบ่งปัน ควรเท่ากันหรือไม่ เป็นต้น หรือการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุ์พืชตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่อ

อาหารและการเกษตร (International Treaty On Plant Genetic Resources for Food and Agriculture: ITPGRFA) ซึ่งเป็นการแบ่งปันในอัตราร้อยละ 1.1 ของรายได้ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรม จะถูกแบ่งปันเข้าสู่กองทุนของ ITPGRFA จึงต้องมีการหาข้อมูลเพื่อสนับสนุนประกอบการพิจารณาของคณะทำงานฯ

จึงได้นำมาสู่การศึกษาแนวทางการเจรจาเพื่อการให้อนุญาตการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อการใช้ประโยชน์พันธุ์ด้านพืช ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 สำหรับคณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางมาตรฐานในการพิจารณาข้อเสนอแบ่งปันผลประโยชน์ของแต่ละชนิดพันธุ์พืช ในรูปแบบการใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติที่มุ่งให้เกิดการอนุรักษ์ และการพัฒนาการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชพืชเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า แต่ไม่ขัดขวางการวิจัยและพัฒนาของประเทศ โดยคาดหวังว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นจะช่วยให้การดำเนินการปฏิบัติตามมาตรา 52 มีความชัดเจนมากขึ้น โดยสามารถดำเนินการร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน

วัตถุประสงค์ภาพรวมของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อจัดทำร่างแนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุ์พืช ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542
- 2) เพื่อศึกษาข้อมูลรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางการเจรจาเพื่อการให้อนุญาตการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อการใช้ประโยชน์ด้านพันธุ์พืช ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542
- 3) เพื่อจัดทำคู่มือคู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุ์พืช ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542

ผลผลิตที่คาดว่าจะได้รับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

ผลผลิต	ประเภทผลผลิต	จำนวน	หน่วยนับ	รายละเอียดผลผลิต
4. ต้นแบบผลิตภัณฑ์ หรือเทคโนโลยี/กระบวนการ ใหม่หรือนวัตกรรมทางสังคม	4.1 ต้นแบบผลิตภัณฑ์ (Prototype) ระดับห้องปฏิบัติการ	2	ต้นแบบ	ร่างแนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้พันธุ์พืช ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 จำนวน 2 แนวทาง ได้แก่ - ร่างแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า - ร่างแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษาทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

บทที่ 2

วิธีการดำเนินงานและผลการศึกษา

การทดลองที่ 1 การศึกษาแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

- ระยะเวลาที่ดำเนินการ ปีที่เริ่มต้น 2568 ปีที่สิ้นสุด 2570
- แผนการปฏิบัติงาน (Action plan)

แผนการดำเนินงานวิจัย ปี 2568

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ เอกสารวิชาการ รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องสถานการณ์ของรูปแบบการนำพันธุ์พืชไปใช้ประโยชน์ของทฤษฎีต่างๆ และออกแบบแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช
2. เสนอร่างแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ให้ความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงแก้ไขตามหลักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์
- 3 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเรื่องข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์อย่างน้อย 10 แหล่ง
- 4 ยกร่างแนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

แผนการดำเนินงานวิจัย ปี 2569

- 1 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเรื่องข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ได้แก่ นักปรับปรุงพันธุ์ 4 กลุ่ม ได้แก่ นักปรับปรุงพันธุ์ภาครัฐ นักปรับปรุงพันธุ์ภาคเอกชน นักปรับปรุงพันธุ์ของสถานศึกษา และนักปรับปรุงพันธุ์อิสระ
- 2 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการใช้ประโยชน์จากจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อจัดทำรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ประกอบการเจรจา
3. ทดสอบร่างแนวทางการเจรจา และรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ และรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง
4. สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น และปรับปรุงรูปแบบและอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อประกอบการเจรจา

แผนการดำเนินงานวิจัย ปี 2570

- 1 วิเคราะห์ข้อมูลและยกร่างคู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า
- 2 จัดประชุมหารือเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องต่อร่างคู่มือปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า
- 3 สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น
- 4 ปรับปรุงร่างคู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

- กรรมวิธีการทดลอง

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ เอกสารวิชาการ รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องสถานการณ์ของรูปแบบการนำพันธุ์พืชไปใช้ประโยชน์ของทฤษฎีต่างๆ และ ออกแบบแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์

2 ศึกษาข้อมูลรูปแบบการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่ทำงานวิจัยและพัฒนา เช่น สถาบันวิจัย องค์การวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัย และบริษัทเมล็ดพันธุ์ที่มีการวิจัยและพัฒนาด้านการปรับปรุงพันธุ์ ในประเด็น ดังนี้

- รูปแบบการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์การค้า เช่น วิธีการพัฒนาพันธุ์ เทคโนโลยีที่ใช้ จำนวน พันธุ์พืชที่ใช้ต่อการปรับปรุงพันธุ์ เป็นต้น

- รูปแบบ และอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์จากการเข้าถึงและใช้พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์
- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและต้นทุนการปรับปรุงพันธุ์และการทำการค้าพันธุ์พืชใหม่ในเชิงการค้า
- ความสำคัญของพันธุ์พืชต่อการปรับปรุงพันธุ์

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำร่างแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

4. ออกแบบแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูล ตามข้อ 1 และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ให้ความคิดเห็นเพื่อให้เป็นตามหลักวิชาการ

5. สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเรื่องข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ได้แก่ นักปรับปรุงพันธุ์ 4 กลุ่ม ได้แก่ นักปรับปรุงพันธุ์ภาครัฐ นักปรับปรุงพันธุ์ภาคเอกชน นักปรับปรุงพันธุ์ของสถานศึกษา และนักปรับปรุงพันธุ์อิสระ

6. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการใช้ประโยชน์จากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อจัดทำรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ประกอบการเจรจา

- KPIs .

1. แบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช
2. ข้อมูลการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์จากหน่วยงานที่ทำงานวิจัยและพัฒนา 10 แห่ง
3. ร่างแนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

- **ผลการทดลอง** จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ เอกสารวิชาการ รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องสถานการณ์ของรูปแบบการนำพันธุ์พืชไปใช้ประโยชน์ของทฤษฎีต่างๆ และออกแบบแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช และการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สรุปความก้าวหน้าในรอบ 6 เดือน ได้ดังนี้

1. ได้ข้อมูลเพื่อจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์การแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

2. นำร่างแบบสอบถามทั้ง 2 ฉบับ นำร่างแบบสัมภาษณ์พิจารณาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลและข้อคิดเห็นแก้ไขแบบสัมภาษณ์ให้เป็นไปตามหลักวิชาการ ชักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำแบบสัมภาษณ์การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า ไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายต่อไป

3. ได้แบบสัมภาษณ์ทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า ฉบับสมบูรณ์ โดยแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืชแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้าและการประชาสัมพันธ์

1. คำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้า

2. คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นว่าพันธุ์พืชมีผลกับผลสำเร็จของของงานวิจัยในด้านปรับปรุงพันธุ์
3. คำถามเกี่ยวกับประเภทเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืช
4. คำถามเกี่ยวกับต้นทุนของแต่ละเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืช
5. คำถามเกี่ยวกับต้นทุนอื่นที่ไม่ใช่งานวิจัยในการทำการค้า

ส่วนที่ 3 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้า กรณีใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า

1. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการทำการค้า
2. คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชมีความสำคัญต่อความสำเร็จของงานวิจัยเพื่อการค้า
3. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบและอัตราของการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช
4. คำถามเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ ควรแบ่งให้ บุคคล/หน่วยงานใดบ้าง และควรมีการแบ่งปันในอัตราส่วนเท่าไร

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

4 ได้แบบสัมภาษณ์การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้าฉบับสมบูรณ์ โดยแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา ทดลอง หรือวิจัย เพื่อการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืช

1. คำถามเกี่ยวกับการศึกษา ทดลอง หรือวิจัย เพื่อการผลิตและ/หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืช หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช จากพันธุ์พืชประเภทใด
2. คำถามเกี่ยวกับการเข้าถึงหรือมีแหล่งที่มาของพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว
3. คำถามเกี่ยวกับประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว
4. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จของงานวิจัย และคิดเป็นสัดส่วนเท่าไรของการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า เพื่อการผลิตและ/หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าว
5. คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า ที่นำมาใช้ในการศึกษา ทดลอง หรือวิจัย คิดเป็นสัดส่วนเท่าไรต่อผลสำเร็จของงานดังกล่าว เพราะเหตุใด และมีความสำคัญเพียงใด

ส่วนที่ 3 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการค้า กรณีใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า

1. คำถามเกี่ยวกับการใช้พันธุ์พืชเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์จากพืชในทางการค้า
2. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการค้าผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่าแบบใด

3. คำถามเกี่ยวกับกลไกของการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ และประเมินมูลค่าของการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืช

ส่วนที่ 4 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการค้า

1. คำถามเกี่ยวกับวิธีการคิดอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์
2. คำถามเกี่ยวกับการกำหนดอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์
3. คำถามเกี่ยวกับการแบ่งผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืช

ส่วนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

5. ประสานเพื่อเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า จำนวน 10 แห่ง ดังนี้ ดังนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กรมการข้าว บริษัท อีสท์ เวสต์ ซีด จำกัด บริษัท ลิมาเกรน (ประเทศไทย) จำกัด และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

6. ประสานเพื่อเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้าฉบับสมบูรณ์ จำนวน 10 แห่ง ดังนี้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์โกสุมพิสัย และมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

การทดลองที่ 2 การศึกษาแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลองหรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

- ระยะเวลาที่ดำเนินการ ปีที่เริ่มต้น 2568 ปีที่สิ้นสุด 2570
- แผนการปฏิบัติงาน(Action plan)

แผนการดำเนินงานวิจัย ปี 2568

1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ เอกสารวิชาการ รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องสถานการณ์ของรูปแบบการนำพันธุ์พืชไปใช้ประโยชน์ของทฤษฎีต่างๆ และออกแบบแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2 เสนอร่างแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ให้ความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงแก้ไขตามหลักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์

3 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเรื่องข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์อย่างน้อย 10 แห่ง

4 ยกร่างแนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

แผนการดำเนินงานวิจัย ปี 2569

1 สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเรื่องข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ได้แก่ นักวิจัย 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิจัยภาครัฐ นักวิจัยภาคเอกชน และนักวิจัยของสถานศึกษา

2 รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการใช้ประโยชน์จากจากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อจัดทำรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ประกอบการเจรจา

3 วิเคราะห์และยกร่างแนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

4 ทดสอบร่างแนวทางการเจรจา และรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ และรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง

5 สรุปผลการรับฟังความคิดเห็นและจัดทำรูปแบบและอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์เพื่อประกอบการเจรจา

แผนการดำเนินงานวิจัย ปี 2570

1 วิเคราะห์ข้อมูลและยกร่างคู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

2 จัดประชุมหารือเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องต่อร่างคู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

3 สรุปผลการรับฟังความคิดเห็น

4 ปรับปรุงร่างคู่มือการปฏิบัติงาน เรื่อง แนวทางการเจรจาเพื่อการอนุญาตเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า

- กรรมวิธีการทดลอง

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ งานวิจัย เอกสารเผยแพร่ เอกสารวิชาการ รายงานผลการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องสถานการณ์ของรูปแบบการนำพันธุ์พืชไปใช้ประโยชน์ของทฤษฎีต่างๆ เพื่อออกแบบแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์

2. ศึกษาข้อมูลรูปแบบการใช้ประโยชน์จากหน่วยงานที่ทำงานวิจัยและพัฒนา เช่น สถาบันวิจัย องค์การวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย และบริษัทที่มีการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพืช

- รูปแบบและแนวทางการเข้าถึงและใช้ประโยชน์พันธุ์พืช เช่น การพัฒนาเป็นเครื่องสำอาง เวชภัณฑ์ยาสมุนไพร อาหารแปรรูป เป็นต้น

- การแบ่งปันผลประโยชน์จากการเข้าถึงและใช้พันธุ์พืชเพื่อการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและต้นทุนการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์

- ความสำคัญของพันธุ์พืชต่อการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำร่างแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

4. ออกแบบแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูล ตามข้อ 1 และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ให้ความคิดเห็นเพื่อให้เป็นตามหลักวิชาการ

5. สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการเรื่องข้อตกลงแบ่งปันผลประโยชน์ ได้แก่ นักวิจัย 3 กลุ่ม ได้แก่ นักวิจัยภาครัฐ นักวิจัยภาคเอกชน และนักวิจัยของสถานศึกษา

6. รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลรูปแบบการใช้ประโยชน์จากผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อจัดทำรูปแบบ อัตราการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ประกอบการเจรจา

- KPIs

1. แบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์
2. ข้อมูลการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ จากหน่วยงานที่ทางงานวิจัยและพัฒนา 10 แห่ง
3. ร่างแนวทางการเจรจาแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อการค้า

- **ผลการทดลอง** 1. ผลการศึกษาข้อมูลหัตถภูมิของเอกสารวิชาการ เอกสารเผยแพร่ ในเรื่องข้อตกลงว่าด้วยการถ่ายโอนวัสดุพันธุกรรมที่เป็นมาตรฐาน (Standard Material Transfer Agreement: SMTA) โดยสนธิสัญญาว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture: ITPGRFA) ได้จัดตั้ง “ระบบพหุภาคีว่าด้วยการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์” (Multilateral System of Access and Benefit Sharing: MLS) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร (Plant Genetic Resources for Food and Agriculture: PGRFA) และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่ครอบคลุมพืชเศรษฐกิจและพืชอาหารสัตว์จำนวน 64 ชนิด (FAO, 2025) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ (Article 13) ผู้ที่เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืช ในระบบพหุภาคี จ่ายค่าตอบแทน โดยจำแนกผลประโยชน์ในรูปแบบเงินหรือผลประโยชน์ที่เป็นเทคโนโลยี ผลประโยชน์ในรูปแบบเงินจะไม่จ่ายให้ประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นการเฉพาะ แม้ว่าประเทศนั้นจะเป็นเจ้าของทรัพยากรพันธุกรรมพืช แต่จ่ายให้กับกองทุนซึ่งจัดตั้งขึ้น ผลประโยชน์ที่เป็นเทคโนโลยี การใช้ประโยชน์ในทางการค้าจะถูกแบ่งปันอย่างยุติธรรมโดยผ่านกลไก 3 ทาง ได้แก่ 1) การแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรพันธุกรรมพืช 2) การเข้าถึงและการถ่ายทอดเทคโนโลยี 3) การสร้างสมรรถนะ (capacity-building) ภาคีสมาชิกตกลงว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืช จะกลับคืนสู่เกษตรกรของทุกประเทศไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่อยู่ในระยะปรับตัวทางเศรษฐกิจ (FAO, 2009) ซึ่งระบบ MLS ถูกออกแบบมาเพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัสดุพันธุกรรมและข้อมูล ควบคู่กับการรับรองว่าผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมจะได้รับการแบ่งปันอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรพันธุกรรมที่อยู่ภายใต้ระบบ MLS ได้ จึงมีการพัฒนาข้อตกลงว่าด้วยการถ่ายโอนวัสดุพันธุกรรมที่เป็นมาตรฐาน (SMTA) ขึ้นมาเพื่อรับรองว่าหลักการของสนธิสัญญาจะได้รับการยึดถืออย่างเคร่งครัด ดังนั้น SMTA ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางที่เป็นมาตรฐานและได้รับความตกลงร่วมกัน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงและการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรอย่างเป็นธรรม เพื่อการวิจัย การอนุรักษ์ การปรับปรุงพันธุ์ และการฝึกอบรมการปรับปรุงพันธุ์พืช โดยมีเป้าหมายเพื่ออาหารและส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนเท่านั้น หากไม่มี SMTA ผู้ใดก็ตามอาจอ้างกรรมสิทธิเหนือวัสดุพันธุกรรมหรือข้อมูลที่ได้รับมา สิทธิบัตร หรืออ้างสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบอื่น ๆ ได้ อีกทั้งการถ่ายโอนวัสดุแต่ละครั้งอาจต้องใช้เวลาในการเจรจาเงื่อนไข (The INCREASE project, 2020)

ข้อกำหนด SMTA ได้กำหนดไว้ว่าผู้ที่ประสงค์จะใช้ต้องยอมรับเงื่อนไขตามที่กำหนด ข้อตกลงนี้ถือเป็นสัญญาทางกฎหมายระหว่างผู้ให้และผู้รับวัสดุพันธุกรรม โดยหนึ่งในข้อกำหนดหลักคือ ผู้รับสามารถส่งต่อวัสดุที่ได้รับไปยังบุคคลที่สามหรือผู้รับช่วงได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดทำ SMTA ฉบับใหม่เท่านั้น อัตราและวิธีการชำระเงินตามข้อตกลงฉบับนี้ ในกรณีที่ผู้รับนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร ซึ่งมีวัสดุพันธุกรรมไปใช้ในเชิงพาณิชย์ และผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถเข้าถึงได้โดยเสรี

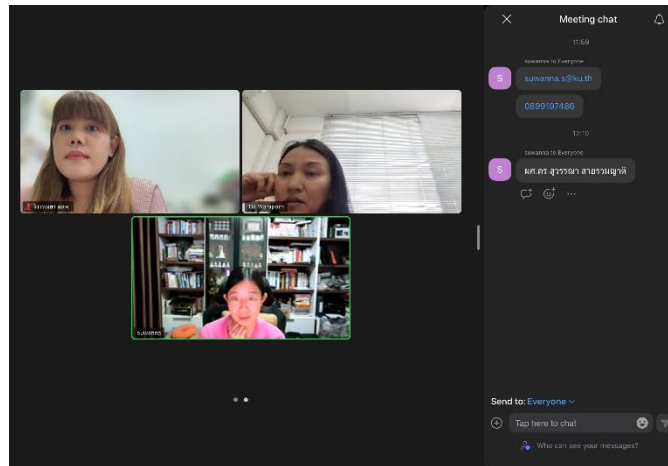
เพื่อการวิจัยและการปรับปรุงพันธุ์ ผู้รับจะต้องชำระค่าตอบแทนเป็นเปอร์เซ็นต์ โดยหากผู้รับ รวมถึงบริษัทย่อย ผู้รับช่วง ผู้ได้รับอนุญาต และผู้ดำเนินการทางการค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หนึ่งหรือหลายรายการ ผู้รับจะต้องชำระเงินร้อยละหนึ่งจุดหนึ่ง (1.1%) ของยอดขายผลิตภัณฑ์ดังกล่าว โดยหักออกสามสิบเปอร์เซ็นต์ (30%) เข้ากลไกที่จัดตั้งโดยคณะกรรมการบริหาร และหากผู้รับนำผลิตภัณฑ์ที่รวมวัสดุพันธุกรรมไปใช้ในเชิงพาณิชย์ และผลิตภัณฑ์ดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้โดยเสรีเพื่อการวิจัยและการปรับปรุงพันธุ์ ผู้รับจะได้รับการสนับสนุนให้ชำระค่าตอบแทนโดยสมัครใจเข้ากลไกที่จัดตั้งโดยคณะกรรมการบริหาร ส่วนข้อกำหนดและเงื่อนไขของรูปแบบการชำระเงิน เมื่อผู้รับมีการถ่ายโอนทรัพย์สินพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรที่อยู่ระหว่างการพัฒนา (Under Development) ให้แก่บุคคลหรือนิติบุคคลอื่น การถ่ายโอนดังกล่าวต้องดำเนินการโดยมีเงื่อนไขว่าผู้รับรายถัดไปจะต้องชำระเงินเข้ากลไกที่คณะกรรมการบริหารจัดตั้งขึ้นของสนธิสัญญา เป็นจำนวนร้อยละศูนย์จุดห้า (0.5%) ของยอดขายผลิตภัณฑ์ใด ๆ ที่พัฒนาขึ้นจากทรัพย์สินพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตรที่อยู่ระหว่างการพัฒนานั้น โดยไม่คำนึงว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะสามารถเข้าถึงได้โดยเสรีหรือไม่ และในกรณีที่ผู้รับได้ทำหรือจะทำข้อตกลงการโอนวัสดุมาตรฐานฉบับอื่นในอนาคต ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัสดุในพืชชนิดเดียวกัน ผู้รับจะต้องชำระเงินตามอัตราร้อยละของยอดขายที่กำหนด หรือในข้อตกลงการโอนวัสดุมาตรฐานฉบับอื่นเท่านั้น โดยไม่ต้องชำระเงินแบบสะสมแต่อย่างใด (FAO, 2025)

2. ผลการศึกษาข้อมูลรูปแบบการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์การค้า มีประเภทเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืช 3 ประเภท ได้แก่ 1) การปรับปรุงพันธุ์แบบดั้งเดิม (conventional breeding) เช่น การคัดเลือกพันธุ์ (selection) การผสมพันธุ์ (breeding) 2) การปรับปรุงพันธุ์แบบกระตุ้นกลายพันธุ์ (mutation breeding) เช่น การฉายรังสีในสภาพปลอดเชื้อ (radiation) การใช้สารเคมี (chemical) 3) การปรับปรุงพันธุ์แบบใช้เทคโนโลยีชีวภาพสมัยใหม่ (Modern biotechnology) เช่น การปรับแต่งยีน (gene editing) การรวมยีน (gene stacking) การฝากถ่ายยีน (gene transfer) (สำนักวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ, 2565) ส่วนผลการศึกษาข้อมูลรูปแบบและอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์จากการเข้าถึงและใช้พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์ จากงานวิจัยของโครงการจัดทำข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการเจรจาต่อรองแบ่งปันผลประโยชน์ ตามมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพย์สินพันธุกรรมพืช (สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช, 2558) กล่าวว่า ข้อเสนอเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์นั้นจะเป็นผลประโยชน์ในรูปแบบทางการเงิน โดยการพิจารณาอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นดุลพินิจของคณะทำงาน โดยมีรูปแบบข้อเสนอเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) ค่าตอบแทนที่ผู้รับอนุญาตชำระให้กับผู้ให้อนุญาตเพื่อเป็นค่าตอบแทนในการอนุญาตให้นำพันธุ์พืชไปใช้ประโยชน์ (Royalties) 2) เงินที่ชำระให้แก่ผู้ให้อนุญาต เพื่อเป็นค่าธรรมเนียมการนำพันธุ์พืชนั้นไปใช้ประโยชน์ (Access fee) 3) ค่าตอบแทนหรืออัตราค่าตอบแทนที่ผู้ขอรับอนุญาตตกลงจะจ่ายให้แก่ผู้ให้อนุญาตตามความสำเร็จของผลงาน (Milestone payment) 4) เงินเหมาจ่ายที่ผู้ขอรับอนุญาตใช้พันธุ์พืชชำระให้แก่ผู้ให้อนุญาตเพียง 1 ครั้ง (Lump sum)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทฤษฎีตามเอกสารที่เกี่ยวข้องในข้อที่ 1 และข้อที่ 2 สามารถนำมาขยายกรอบแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์เพื่อการค้า โดยแบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางการเจรจาเพื่อการให้อนุญาตการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อการใช้ประโยชน์ด้านพันธุ์พืช ตามมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เพื่อให้ได้แนวทางมาตรฐานในการพิจารณาข้อเสนอแบ่งปันผลประโยชน์ของแต่ละชนิดพันธุ์พืช ในรูปแบบการใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ ตาม

วัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติที่มุ่งให้เกิดการอนุรักษ์ และการพัฒนาการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การจัดทำร่างแนวทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า

4. นำร่างแบบสัมภาษณ์ตามข้อ 3 เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์ให้ความคิดเห็นเพื่อให้เป็นตามหลักวิชาการ

ภาพที่ 1 การประชุมซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ระหว่างคณะวิจัยและ
ผศ.ดร. สุวรรณ สาธารณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์

5. แบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อการค้า แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ส่วน
ที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้าและการประชาสัมพันธ์

- คำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้า
- คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นว่าพันธุ์พืชมีผลกับผลสำเร็จของของงานวิจัยในด้านปรับปรุงพันธุ์
- คำถามเกี่ยวกับประเภทเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืช
- คำถามเกี่ยวกับต้นทุนของแต่ละเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืช
- คำถามเกี่ยวกับต้นทุนอื่นที่ไม่ใช่งานวิจัยในการทำการค้า

ส่วนที่ 3 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้า กรณีใช้ประโยชน์
จากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า

5. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการทำการค้า
6. คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชมีความสำคัญต่อความสำเร็จของงานวิจัย
เพื่อการค้า
7. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบและอัตราของการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อ
การปรับปรุงพันธุ์พืช

สัมภาษณ์ เพื่อนำแบบสัมภาษณ์การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้า ไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายต่อไป

5. ได้แบบสัมภาษณ์ทางการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้าฉบับสมบูรณ์ โดยแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืชแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้าและการประชาสัมพันธ์

6. คำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้า
7. คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นว่าพันธุ์พืชมีผลกับผลสำเร็จของของงานวิจัยในด้านปรับปรุงพันธุ์
8. คำถามเกี่ยวกับประเภทเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืช
9. คำถามเกี่ยวกับต้นทุนของแต่ละเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์พืช
- 10.คำถามเกี่ยวกับต้นทุนอื่นที่ไม่ใช่งานวิจัยในการทำการค้า

ส่วนที่ 3 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืช เพื่อประโยชน์ทางการค้า กรณีใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า

9. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการทำการค้า
10. คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นว่าทรัพยากรพันธุกรรมพืชมีความสำคัญต่อความสำเร็จของงานวิจัยเพื่อการค้า
11. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบและอัตราของการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ประโยชน์พันธุ์พืชเพื่อการปรับปรุงพันธุ์พืช
12. คำถามเกี่ยวกับการแบ่งปันผลประโยชน์ ควรแบ่งให้ บุคคล/หน่วยงานใดบ้าง และควรมีการแบ่งปันในอัตราส่วนเท่าไร

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

5 ได้แบบสัมภาษณ์การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้าฉบับสมบูรณ์ โดยแบบสัมภาษณ์การใช้ประโยชน์พันธุ์พืชในรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษา ทดลอง หรือวิจัย เพื่อการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืช

6. คำถามเกี่ยวกับการศึกษา ทดลอง หรือวิจัย เพื่อการผลิตและ/หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพืช หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพืช จากพันธุ์พืชประเภทใด
7. คำถามเกี่ยวกับการเข้าถึงหรือมีแหล่งที่มาของพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว
8. คำถามเกี่ยวกับประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของพันธุ์พืชดังกล่าว

9. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จของงานวิจัย และคิดเป็นส่วนเท่าไรของการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า เพื่อการผลิตและ/หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

10. คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไปและพันธุ์พืชป่า ที่นำมาใช้ในการศึกษา ทดลอง หรือวิจัย คิดเป็นส่วนเท่าไรต่อผลสำเร็จของงานดังกล่าว เพราะเหตุใด และมีความสำคัญเพียงใด

ส่วนที่ 3 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการค้า กรณีใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่า

4. คำถามเกี่ยวกับการใช้พันธุ์พืชเพื่อผลิตผลิตภัณฑ์จากพืชในทางการค้า

5. คำถามเกี่ยวกับรูปแบบการค้าผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยจากพันธุ์พืชพื้นเมืองทั่วไป และพันธุ์พืชป่าแบบใด

6. คำถามเกี่ยวกับกลไกของการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ และประเมินมูลค่าของการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืช

ส่วนที่ 4 การแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการค้า

4. คำถามเกี่ยวกับวิธีการคิดอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์

5. คำถามเกี่ยวกับการกำหนดอัตราการแบ่งปันผลประโยชน์

6. คำถามเกี่ยวกับการแบ่งผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมพืช

ส่วนที่ 5 ปัญหาและข้อเสนอแนะ

5. ประสานเพื่อเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการแบ่งปันผลประโยชน์จากการปรับปรุงพันธุ์พืชเพื่อประโยชน์ทางการค้า จำนวน 10 แหล่ง ดังนี้ ดังนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กรมการข้าว บริษัท อีสท์ เวสต์ ซีด จำกัด บริษัท ลิมาเกรน (ประเทศไทย) จำกัด และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

6. ประสานเพื่อเข้าสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการแบ่งปันผลประโยชน์จากการศึกษา ทดลอง หรือวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อประโยชน์ทางการค้าฉบับสมบูรณ์ จำนวน 10 แหล่ง ดังนี้ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) มหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์โกสินทร์ และมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศรในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี

เอกสารอ้างอิง

กองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.ม.ป.ป. อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทาง

ชีวภาพ: ความเป็นมาและความเป็นไป. เอกสารวิชาการ CBD6/2538 กองประสานการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา 7 ถนนพระรามที่ 6 กรุงเทพฯ.34 หน้า

บุบผา เตชะภัทรพร และปริญญ์ภรณ์ เต็งประเสริฐ. 2558. แนวทางในการเจรจาต่อรองแบ่งปันผลประโยชน์ตาม

มาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

พันธุกรรมพืช. สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร กรุงเทพฯ. 81 หน้า

ปรารภ สิริสาลี.2554.การเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์ในทรัพยากรพันธุกรรมพืช : แนวทางกฎหมาย

สำหรับประเทศไทย .วิทยานิพนธ์นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ.

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช. 2558. โครงการจัดทำข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการเจรจาต่อรองแบ่งปันผลประโยชน์

ตามมาตรา 52 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 ต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

พันธุกรรมพืช. กรมวิชาการเกษตร กรุงเทพฯ.

สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช. 2559. แนวทางปฏิบัติในการเจรจาต่อรองแบ่งปันผลประโยชน์ ตามมาตรา 52 แห่ง

พระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542. กรมวิชาการเกษตร กรุงเทพฯ.

The Convention on Biological Diversity (CBD). 2025. Introduction to access and benefit-sharing.

Available at : <https://www.cbd.int/abs/infokit/all-files-en.pdf>. Accessed : April 10, 2025.

World Intellectual Property Organization (WIPO). 2025. Model Access and Benefit Sharing

Agreement between Access Provider and Access Party, proposed by the Australian

Government. Available at : [https://www.wipo.int/en/web/traditional-](https://www.wipo.int/en/web/traditional-knowledge/databases/contracts/texts/australiamodel#_Toc170201079)

knowledge/databases/contracts/texts/australiamodel#_Toc170201079. Accessed : April 10,

2025.